

ment que les pel·lícules de Marvel siguin cinema, arrufa el nas. L'octogenari historiador creu que es tracta d'un debat vell i estèril. "Aquestes qüestions van apareixent de tant en tant. I són merament formals. Mai afecten el fons", sentència.

Miro d'arrencar-li quin és el llibre del qual està més orgullós, però quan l'hi pregunto em cita els premis que ha rebut algun dels seus títols menys populars. I m'insisteix que ell ha treballat sobretot per encàrrec, a manera de disculpa. Li dic que busco la confessió íntima, la del propi reconeixement, no pas la de la crítica o les institucions. I, finalment, li suggereixo si podria ser la seva única novel·la, un llibre bastant obscur i que, certament, no va ser d'encàrrec. Em sembla detectar, rere les ulleres gruixudes, que somriu tímidament amb els ulls.

"Havia escrit un llibre sobre mites de la literatura que es deia *Màscaras de la ficción*. Allà hi parlava de Carmen, i de la figura de la *femme fatale*. I vaig pensar que si allò ho expliqués en primera persona seria diferent". Aquell projecte el va anar covant mentalment i, un estiu que no tenia feina, va convertir-se en novel·la. "Quan vaig acabar, la vaig portar al Jorge Herralde, que és el meu cunyat. «Però què és això?», em va dir. I m'ho va tirar pel cap. Em va fer una mica de vergonya, esclar. Però una agent literària va fer una gestió i, al final, un editor a València sí que me la va publicar. Amb pseudònim. Però n'estic orgullós, i el llibre viu encara. Fins al punt que, en un homenatge a Carmen de Mairena, em van cridar com a expert!"

Al llibre hi ha pornografia, sexe i un final que té molt d'estirabot. Hi ha un joc borgesià sobre qui és l'autor del llibre. "La veritat és que potser ha sigut un llibre ignorat, però a *El País* va acabar apareixent entre els deu millors de l'any i va rebre crítiques excel·lents. Però no tornaré a fer ficció. Ara, això d'escriure amb pseudònim... quina llibertat. No cal donar

explicacions als savis, ni a l'acadèmia, i així vaig poder compartir reflexions sobre la condició femenina al segle XIX o l'Espanya borbònica".

Hi ha un cert desig, diria, de lleugeresa i frivolitat. Ser una autoritat mundial pot ser una càrrega feixuga d'arrossegar. Dècades a la universitat li han donat *auctoritas* i l'aplom d'un senador romà. No és famós, però tampoc és estrany que l'aturin pel carrer. La pregunta més recurrent que li fan, i que troba una llau, és la de quina és la millor pel·lícula de la història del cinema. L'hi han fet prou perquè tingui una resposta –amb un punt de *boutade*– preparada: "La millor pel·lícula de la història... són cent pel·lícules". I segur que, si li donéssim paper, bolígraf i unes setmanes, tornaria amb una llista inapel·lable.

En el seu últim llibre, de fet, apareixen algunes llistes de films. Són les que va fer per complir el singular encàrrec que va rebre l'any 1995: col·laborar en els treballs de celebració del centenari del cinema per part del Vaticà. Aleshores el cinèfil errant vivia a Venècia, on dirigia la delegació de l'Institut Cervantes a la ciutat. El petit volum que recupera aquell episodi, editat per Anagrama, mostra un Gubern amb la solvència acadèmica habitual, però també jugador i educadament entremaliat.

Quan va proposar al Vaticà d'incloure-hi 'Teorema', de Pasolini, on una presència sobrenatural acaba allitant-se amb el pare, la mare, el fill i la filla d'una família burgesa... ¿es tractava d'una provocació?
Potser sí que era una impertinència o un disbarat.

Ni una cosa ni l'altra, perquè la pel·lícula té uns valors cristians indiscutibles, però devia intuir que l'Església s'estimaria més altres tipus de trames.

Bé, del que es tractava, segons ens van dir, era d'elaborar una llista de films amb valors espirituals, més que catòlics. I Pasolini, que era comunista i cristià, era una inclusió ben cohe-

rent. Les discussions van ser interessantíssimes. Jo reclamava que hi incloguessin els budistes, per exemple. No em van fer gaire cas. Però és una pena que no es gravés tot i que no se'n fessin actes.

Gubern conserva una sensació agredolça d'aquells dies. Admet que va pressionar molt en els debats. I que se sent, d'alguna manera, deslleial pel fet de revelar algunes interioritats vaticanes. "Van confiar en mi i vaig traïr la confiança que em van fer. Però han passat 25 anys, el cardenal Foley ja és mort i he considerat que era un lapse suficient".

Consient que el destí ja deu haver carregat al projector l'última bovina de la seva vida, Gubern es referma com a ateu, tot i haver tingut una educació catòlica. "El meu germà sí que era de combregar, però jo mai he estat pietós. Em van cridar del Vaticà perquè la meua història del cinema estava en italià i volien algú que beneís científicament la comissió. Però em sortien estirabots, esclar. Va ser molt interessant".

La conversa espiritual deriva cap a la consideració del cinema com a art fantasmagòrica, capaç de representar els espectres millor que cap altra disciplina gràcies a la combinació de llum i foscor, de visible i invisible, de palpable i gasós. Parlem de *Jenny*, de Buñuel, i de *Sueño de amor eterno*, de Henry Hathaway. Abans d'acomiar-me, li demano què creu que s'ha de fer –ell que ha vist tot el cinema– amb les pel·lícules racistes o masclistes que alguns volen amagar potser no de la historiografia però sí de les plataformes. "Són un document antropològic –raona–. Així que tenen dret a la vida. Soc liberal, o llibertari, de pensament. Ho soc en la tradició catalana del llibertarisme. I he viscut la censura de Franco, així que no la vull repetir".

Creu que hi ha perill de tornar-la a tenir?

Em preocupa molt Vox, o el que passa a Hongria, o a Polònia. He estat als calabossos de Franco i vaig pagar moltes multes. I això que soc un privilegiat.

És hora de marxar. Al costat del petit menjador on hem parlat hi ha la videoteca, plena de material, molt en VHS. Intento calcular quantes hores de cinema deuen haver espetegat en la seva retina des d'aquelles primeres incursions en el cinema negre. ¿Ha valgut la pena buscar-se arreu del món però sempre en sales fosques, allà on Javier Marías deia que tot ha succeït? Amb les formalitats del comiat, apareix de nou aquell París i una última confiança permet especular que Gubern està en pau amb la seva cinefília. "Encara guardo el quadern amb les notes que prenia a la Cinémathèque", em diu. I el sol enlluerna, com sortint d'una primera sessió, quan surto del seu refugi a Vallcarca i m'incorporo al carrer. ●

ROMÀ GUBERN GARRIGA-NOGUÉS Nascut a Barcelona

l'agost del 1934, és un dels estudiosos del cinema amb més reputació del món. Expresident de l'Associació Espanyola d'Historiadors del Cinema, els seus més de 40 llibres li han merescut molts reconeixements, entre els quals hi ha la Medalla d'Or al Mèrit en les Belles Arts o la Creu de Sant Jordi. El seu últim títol, *Un cinéfilo en el Vaticano*, mira 25 anys enrere per recordar un singular encàrrec que li va fer la Santa Seu.

